14. 12. 2017

ID: 106777

Restituce

Ve vztahu k nemovitostem tvořícím v době rozhodování soudu součást scelené, společně využívané zemědělské plochy se principiálně prosadí závěr o neplatnosti převodů protivících se zákazu dispozic ve smyslu § 29 zákona č. 229/1991 Sb. Byl-li by v konkrétním (výjimečném) případě ekonomický přínos založený vydáním dotčených zemědělských pozemků oprávněné osobě dle zákona č. 428/2012 Sb. zcela nepatrný v porovnání s obtížemi, jež by zpochybnění vlastnického práva k nim s ohledem na porušení blokačního ustanovení v zákoně č. 229/1991 Sb. způsobilo dobrověrnému nabyvateli, mohlo by se vyslovení neplatnosti právních úkonů, jimiž bylo s těmito nemovitostmi disponováno, jevit rozporným s principem proporcionality (viz např. nález Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. III. ÚS 798/15, bod 30), jímž jsou poměřovány nejen normativní, ale též individuální akty veřejné moci (např. nález Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 202/06, bod 17).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 5374/2016, ze dne 28.8.2017)

Nejvyšší soud ČR rozhodl ve věci žalobce Biskupství ostravsko-opavského, se sídlem v O, zastoupeného Mgr. R.K., advokátem se sídlem v O., proti žalovaným 1. České republice – Státnímu pozemkovému úřadu, se sídlem v P., jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem v P., a 2. Bc. I. S., P., zastoupené Mgr. M.P., advokátkou se sídlem v Š., o určení vlastnictví, vedené u Okresního soudu v Bruntále – pobočky v Krnově pod sp. zn. 19 C 226/2014, o dovolání žalované 2. proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. července 2016, č. j. 8 Co 256/2016-391, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. července 2016, č. j. 8 Co 256/2016-391, a usnesení téhož soudu ze dne 30. srpna 2016, č. j. 8 Co 443/2016-404, se ruší a věc se odvolacímu soudu vrací k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Bruntále – pobočka v Krnově rozsudkem ze dne 5. 2. 2016, č. j. 19 C 226/2014-340, určil, že vlastnicí specifikovaných pozemků v katastrálním území H. je žalovaná 1. (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení (výroky II. a III.). Doplňujícím usnesením ze dne 17. 2. 2016, č. j. 19 C 226/2014-356, pak procesně neúspěšné žalované 2. uložil zaplatit soudní poplatek. Soud zjistil, že právní předchůdce žalobce byl původním vlastníkem pozemků, jež mu byly odňaty postupem dle zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, a jež dnes tvoří nemovitosti uvedené ve výroku rozhodnutí. V letech 2007 až 2011 pak uzavřel Pozemkový fond se žalovanou 2. kupní smlouvy, jimiž měly být předmětné pozemky převedeny do vlastnictví nabyvatelky, řečené právní úkony nicméně stíhá absolutní neplatnost pro rozpor s § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále jen „zákon č. 229/1991 Sb.“), ve znění účinném do 31. 12. 2012. Žalovaná 1. je tak nadále vlastnicí sporných objektů, pročež bylo možné žalobě vyhovět.

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 18. 7. 2016, č. j. 8 Co 256/2016-391, rozsudek soudu prvního stupně k odvolání obou žalovaných potvrdil (výrok I.) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok II.). Odvolací soud aproboval skutková zjištění okresního soudu i jeho právní náhled na věc. K námitce odvolatelek krajský soud podotkl, že sama dobrá víra žalované 2. při nabývání nemovitostí nepostačuje k překlenutí účinků § 29 zákona č. 229/1991 Sb. s ohledem na judikaturou dotvořené principy aplikace restitučního zákonodárství. Neobstojí ani argument, že se tím žalobci dostává duplicitního plnění, neboť finanční plnění ve smyslu § 15 zákona č. 428/2012 Sb., o

majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 10/13, vyhlášeného pod č. 177/2013 Sb. (dále jen „zákon č. 428/2012 Sb.“), měla toliko paušální charakter a neomezovala právo církve domáhat se vydání konkrétních pozemků. Závěr o neplatnosti převodních smluv nemůže nikterak ohrozit ani skutečnost, že dle tvrzení druhé žalované jsou předmětné pozemky pro žalobce nepotřebné a představují „bezvýznamné nudličky“, povětšinou cesty, jejichž vydáním bude ztíženo užívání ostatních nemovitostí v jejím vlastnictví.

Usnesením ze dne 30. 8. 2016, č. j. 8 Co 443/2016-404, pak krajský soud k odvolání žalované 2. potvrdil též doplňující usnesení soudu prvního stupně ze dne 17. 2. 2016.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala dovolání žalovaná 2., jež uvádí, že se odvolací soud odchýlil od rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 353/2016 a nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2219/12 a sp. zn. IV. ÚS 405/16, v souladu s nimiž bylo možné nabýt vlastnické právo od nevlastníka na základě dobré víry ve stav zápisů v katastru nemovitostí. Podobně i v kontextu nyní přezkoumávaného sporu měla být poskytnuta ochrana důvěře dovolatelky v řádnost jednání státu. Současně nelze přehlédnout, že v nálezu sp. zn. I. ÚS 2166/10 Ústavní soud připustil možnost prolomení blokačního ustanovení v zákoně o půdě. Právě takový postup je v daném případě opodstatněn tím, že se žalobce domáhá určení vlastnického práva státu k drobným pozemkům, které byly dříve cestami a s ohledem na svůj tvar nemohou být samostatně hospodářsky využity. Zatímco žalobci jejich eventuální vydání nepřinese žádný ekonomický užitek, žalované 2. tím bude podstatně ztíženo hospodaření. Vyhovění předmětnému návrhu je tak ve zjevném rozporu s principem proporcionality. Dovolatelka dále zdůrazňuje, že církve na základě zákona č. 428/2012 Sb. obdržely finanční plnění, kterým jim mimo jiné bylo kompenzováno nevydání části jejich historického majetku, včetně toho, který byl státem převeden na třetí osoby. Žalovaná 2. se proto domnívá, že pokud by žalobci byly vydány sporné pozemky, za něž již Římskokatolická církev obdržela peněžitou náhradu, dostalo by se mu duplicitního plnění.

Z těchto důvodů dovolatelka žádá, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek i rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc Okresnímu soudu v Bruntále – pobočce v Krnově vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná 1. ve svém vyjádření uvedla, že proti dovolání žalované 2. „nemá námitek“, naproti tomu žalobce polemizoval s obsahem předmětného opravného prostředku a navrhl jeho zamítnutí.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), ve znění účinném od 1. 1. 2014, které je dle čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, rozhodující pro dovolací přezkum.

Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zabýval jeho přípustností.

Dle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Dovolání je přípustné, neboť otázku prolomení blokačních účinků § 29 zákona č. 229/1991 Sb., ve

znění účinném do 31. 12. 2012, Nejvyšší soud za podobných okolností dosud neřešil.

Jak již bylo vícekrát judikováno, smysl § 29 zákona č. 229/1991 Sb. bylo nutné spatřovat primárně v ochraně původního majetku církví před dispozicemi, kterými by mohlo být zmařeno dlouhodobě zamýšlené odčinění majetkových křivd způsobených církvím a náboženským společnostem nedemokratickým režimem, a to do doby přijetí zvláštního zákona, jímž měla být náprava těchto příkoří provedena. Naplnění řečeného účelu pak vyžadovalo, aby byly právní úkony, kterými byl dotčený majetek převáděn na další osoby, stiženy absolutní neplatností, a nemohly tak bezprostředně zapříčinit změnu v osobě vlastníka (viz např. nález pléna Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 9/07, bod 38, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 703/2014). V rozhodovací praxi Ústavního soudu se přitom vyskytl ojedinělý případ, v jehož rámci bylo připuštěno výjimečné prolomení omezení dispozic založeného § 29 zákona č. 229/1991 Sb. (viz nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. I. ÚS 2166/10). V intencích výše odkazované judikatury, jež akcentuje význam tohoto ustanovení jakožto nástroje zajištění „materiálního podkladu“ pro naturální restituci historického majetku církví (srovnej opět především nález pléna Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 9/07, bod 38), je nicméně namístě konstatovat, že má-li být nakládání s věcmi podléhajícími § 29 zákona č. 229/1991 Sb. posouzeno jako platné, musí daný závěr odůvodňovat okolnosti vskutku mimořádné povahy, které obzvlášť intenzivně působí ve prospěch poskytnutí právní ochrany osobám, na něž byly objekty náležející původně církvím v rozporu se zákonem převedeny (viz mimo jiné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2016, sp. zn. 28 Cdo 4041/2015, ze dne 3. 11. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2497/2016, a ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. 28 Cdo 5476/2016, či jeho rozsudek ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. 28 Cdo 4546/2015).

Nejvyšší soud současně dovodil, že postačujícím důvodem k suspenzi účinků § 29 zákona č. 229/1991 Sb. nemůže být sama dobrá víra osoby, jež historický majetek církví měla nabýt na základě smluvního ujednání s Pozemkovým fondem České republiky, neboť aprobace naznačené úvahy by vzhledem k tomu, že na počátku nezákonného nakládání s věcmi podléhajícími dle citovaného ustanovení zákazu dispozic bylo nutně povětšinou právě jejich zcizení státem, případně jiným subjektem veřejnoprávní povahy, jehož jednání by mělo zásadně vyvolávat oprávněnou důvěru ostatních kontrahentů, vedla k naprostému vyprázdnění blokačních účinků citovaného ustanovení a popření jeho účelu. Zmíněný názor posléze obstál též v rámci ústavněprávního přezkumu, neboť ústavní stížnost směřující proti shora odkazovanému usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4041/2015 Ústavní soud zamítl nálezem ze dne 21. 6. 2017, sp. zn. III. ÚS 1862/16, v němž rovněž výslovně odlišil situace převodů věcí původně náležejících církvím v rozporu se zákazem zavedeným v § 29 zákona č. 229/1991 Sb. od případů nabytí nemovitosti od neoprávněného s ohledem na dobrou víru nabyvatele, o nichž pojednával kupříkladu v dovolatelkou citovaných nálezech ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12, respektive ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 405/16, a k nimž se vyjádřil též Nejvyšší soud v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 31 Cdo 353/2016. Nelze vskutku přehlédnout, že teze vyslovené stran možnosti nabytí vlastnického práva na základě jinak řádné smlouvy uzavřené s nevlastníkem nejsou přenositelné do souvislostí, v nichž je kontrahováno s vlastníkem, jemuž je nakládání s nemovitostí z legitimních důvodů zapovězeno pod sankcí absolutní neplatnosti právního úkonu toto omezení porušujícího (takto viz již citované usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. 28 Cdo 5476/2016). Dobrá víra nabyvatele, jež za určitých okolností umožňuje překlenout nedostatek vlastnického práva na straně převodce, ač je sama o sobě hodnotou právem chráněnou, nemůže bez dalšího zhojit porušení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., nemá-li být obsah tohoto ustanovení zcela popřen, před čímž judikatura při výkladu blokačních ustanovení tradičně varuje (viz namátkou usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 28 Cdo 844/2004, a ze dne 22. 2. 2007, sp. zn. 28 Cdo 374/2007).

Přehodnocení právě podaného výkladu neodůvodňuje ani poukaz na institut finanční náhrady dle § 15 zákona č. 428/2012 Sb., neboť (jak již Nejvyšší soud podotkl v usnesení ze dne 13. 6. 2017, sp. zn.

28 Cdo 1158/2016) řečené peněžité plnění svou koncepcí a funkcí posouzení smlouvy o převodu majetku příčící se § 29 zákona č. 229/1991 Sb. jako absolutně neplatné nikterak nevylučuje, poněvadž ani neskýtá podklad pro poskytnutí eventuální další peněžní náhrady oprávněné osobě v případě, že jí nezákonně převedený majetek z důvodu ochrany dobré víry nabyvatele nebude vydán. Komentářová literatura v tomto ohledu přiléhavě konstatuje, že mezi hodnotou konkrétních věcí vydávaných formou naturální restituce a vyplacenou finanční náhradou neexistuje právní vztah, pročež případný neúspěch oprávněných osob při uplatňování nároků na vydání věci zůstává bez vlivu na objem finanční náhrady (Kříž, J. In: Kříž, J., Valeš, V. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 278), ovšem stejně tak z rozsahu pekuniárního plnění nelze činit závěry ohledně množství statků, jež mají být vydány či alespoň zůstat potenciálně způsobilými vydání v tom směru, že za jejich vlastníka bude nadále pokládán stát coby povinná osoba.

Dovolatelce se nicméně přesto podařilo poukázat na jednu okolnost, jež by podle názoru Nejvyššího soudu mohla být důvodem pro judikaturou Ústavního soudu předvídané prolomení blokačního ustanovení v zákoně č. 229/1991 Sb., a tou je charakter sporných pozemků. Je zapotřebí vyzdvihnout, že dovození neplatnosti právního jednání pro rozpor s § 29 odkazovaného předpisu a určení trvajícího vlastnického práva státu představuje zásah do právního postavení nabyvatele, jejž je v intencích shora předestřeného zásadně možné pokládat za podepřený legitimním účelem a nezbytný pro zjednání průchodu práva církevní právnické osoby na restituci jejího historického majetku. Ani tento závěr ovšem nesmí být prosazován mechanicky, jelikož nelze vyloučit situace, v nichž by nezákonně převedené pozemky měly pro potenciální oprávněnou osobu zcela zanedbatelný užitek v porovnání s újmou, již by pozbytí sporného majetku způsobilo v právní sféře nabyvatele. V podobných případech je třeba zvažovat, zdali je i zde namístě konstatovat prioritu majetkového zájmu církevní právnické osoby, anebo zda je přiléhavější poskytnout ochranu nabyvateli dotčených objektů, arciže za striktního předpokladu jeho dobré víry.

Promítnuto do souvislostí posuzované věci nemůže se Nejvyšší soud ztotožnit s úsudkem odvolacího soudu, dle něhož postrádá jakéhokoli významu tvrzení žalované 2., že některé z nemovitostí řešených v nynější rozepři jsou pro svůj charakter jen obtížně způsobilé samostatného hospodářského využití, neboť se jedná o úzké dlouhé pozemky, jež sledují umístění někdejších cest, jsouce v současnosti plně začleněny do zemědělského celku ve vlastnictví dovolatelky, jehož obhospodařování by vydáním těchto (svou rozlohou nevelkých) pozemků bylo podstatně ztíženo. Dovolací soud považuje za důležité zdůraznit, že i ve vztahu k nemovitostem tvořícím v době rozhodování soudu součást scelené, společně využívané zemědělské plochy se principiálně prosadí závěr o neplatnosti převodů protivících se zákazu dispozic ve smyslu § 29 zákona č. 229/1991 Sb. V duchu shora předestřeného výkladu je ovšem třeba dovodit, že byl-li by v konkrétním (výjimečném) případě ekonomický přínos založený vydáním dotčených zemědělských pozemků oprávněné osobě dle zákona č. 428/2012 Sb. zcela nepatrný v porovnání s obtížemi, jež by zpochybnění vlastnického práva k nim s ohledem na porušení blokačního ustanovení v zákoně č. 229/1991 Sb. způsobilo dobrověrnému nabyvateli, mohlo by se vyslovení neplatnosti právních úkonů, jimiž bylo s těmito nemovitostmi disponováno, jevit rozporným s principem proporcionality (viz např. nález Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. III. ÚS 798/15, bod 30), jímž jsou poměřovány nejen normativní, ale též individuální akty veřejné moci (srovnej např. nález Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 202/06, bod 17). Je na odvolacím soudu, aby vyhodnotil, zda v řešeném sporu nejde (ve vztahu k některým z pozemků označených v meritorním výroku rozsudku soudu první instance) o právě takový případ. Nejvyšší soud posouzení daného aspektu v kontextu přezkoumávané kauzy nemíní prejudikovat, reprobuje toliko názor, že se obsahem naznačené námitky žalované 2. není třeba vůbec zabývat.

S ohledem na popsaný nedostatek v právním posouzení věci odvolacím soudem nezbylo než podle § 243e odst. 1 a 2 o. s. ř. napadený rozsudek, jakož i na něm závislé usnesení o poplatkové povinnosti

zrušit a věc vrátit Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti